

УДК 343.1

К.В. Мітягін,
аспірант кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
<https://orcid.org/0009-0004-8410-9421>

ПРОЦЕСУАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОКУРОРА НА СТАДІЇ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

Анотація. За останні десятиліття виникла проблема щодо надмірного навантаження у судах першої інстанції, у тому числі і кримінальними провадженнями (кримінальними справами), що перебувають на розгляді. З метою раціоналізації судового розгляду кримінальних проваджень виникла необхідність змінити підходи до їх розгляду та диференціювати залежно від тяжкості вчиненого злочину. У зв'язку з цим разом із прийняттям у 2012 року Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) законодавець замість поняття злочину використав поняття кримінальне правопорушення, яке включало в себе злочин та нову категорію – кримінальний проступок. Проте функціонувати спрощений розгляд кримінальних проступків розпочав лише 1 липня 2020 року із прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» №2617-VIII від 22.11.2018.

У цій статті досліджено загальні особливості спрощеного судового провадження щодо кримінальних проступків, співвідношення понять «державне обвинувачення» та «публічне обвинувачення», процесуальна діяльність прокурора на стадії судового провадження у суді першої інстанції у кримінальних провадженнях щодо кримінальних проступків, які здійснюються в загальному порядку та у спрощеному провадженні. Виявлено проблемні практичні питання, пов'язані з особливостями здійснення спрощеного провадження по кримінальним проступкам та здійсненням прокурором підтримання публічного обвинувачення по таким категоріям кримінальних проваджень.

У статті проводиться системний аналіз положень Конституції України, Кримінального кодексу України (далі – КК України), Кримінального процесуального кодексу України, Закону України «Про прокуратуру» (далі – ЗУ «Про прокуратуру») та Наказу Офісу Генерального прокурора від 30.09.2021 № 309 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» (далі – Наказу ОГП № 309 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні»), судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (далі – ККС ВС). Також у статті досліджується позитивні та негативні риси застосування норм кримінального процесуального законодавства на практиці.

Ключові слова: прокурор, кримінальне провадження, судове провадження, спрощене провадження, судовий розгляд, суд, кримінальні проступки, публічне обвинувачення.

Постановка проблеми. Про судове провадження щодо кримінальних проступків зазначено ще у первинній редакції КПК України, який набрав чинності 20 листопада 2012 року. Законодавець вже на той момент у параграфі 1 Глави 30 КПК України визначив особливості спрощеного провадження щодо кримінальних проступків.

Однак, оскільки КК України до моменту набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» №2617-VIII від 22.11.2018 набрали чинності лише 1 липня 2020 року, до цього часу правила про спрощене провадження щодо кримінальних проступків, визначені КПК України, по суті не діяли та були мертвими нормами.

Проте з набранням чинності вищезазначеного Закону України, норми щодо спрощеного судового провадження набули широкого розповсюдження у правозастосуванні. У зв'язку з цим, є актуальним питання щодо ролі прокурора при підтриманні публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях щодо кримінальних проступків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з процесуальною діяльністю прокурора при підтриманні публічного обвинувачення та особливостей здійснення вищевказаної функції прокуратури у судовому провадженні у суді першої інстанції щодо кримінальних проступків, досліджено у наукових працях багатьох у сфері кримінального процесу, зокрема, С. А. Альперта, В. П. Бож'єва, І. І. Брус, Н. В. Глинської, І. В. Глов'юк, В. О. Гринюка, Л. М. Давиденка, В. С. Зеленецького, В. В. Колодчина, Л. М. Лобойка, Н. В. Никитченко, І. В. Оборонної, А. В. Плюскви, І. В. Рогатюка, І. А. Тітко, А. Р. Туманянц, М. І. Хавронюка. Проте, вказана тематика потребує подальшого наукового дослідження, зважаючи на її достатню актуальність у практичній діяльності.

Метою статті є визначення особливостей діяльності прокурора як процесуальної особи, яка здійснює підтримання публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях щодо кримінальних проступків під час судового провадження у суді першої інстанції, аналіз чинного законодавства та релевантної судової практики із вказаного питання.

Виклад основного матеріалу. Поняття «кримінальний проступок» як один із різновидів кримінального правопорушення вперше згадується у вітчизняному законодавстві у тексті саме КПК України, який набрав чинності 21.11.2012. Проте багато років даний інститут у кримінальному процесі не

працював, оскільки КК України на той момент врегульовував лише суспільно-небезпечні діяння, які є злочинами.

Тому по суті поняття кримінальне правопорушення у кримінальному процесуальному законодавстві та поняття злочин у кримінальному законодавстві були деякий час тотожними.

Врегульовано вищевказане питання було лише з моменту набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» №2617-VIII від 22.11.2018, тобто з 01.07.2020.

Кримінальним проступком відповідно до ст. 12 КК України є «передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі» [2].

Особливості спрощеного порядку судового провадження у суді першої інстанції щодо кримінальних проступків визначає параграф 1 «Спрощене провадження щодо кримінальних проступків» глави 30 «Особливі порядки провадження в суді першої інстанції».

Окрім того, вказаний параграф в ч. 1 ст. 381 КПК України визначає також особливості судового провадження по кримінальних проступкам, яке здійснюється не в спрощеному, а в загальному порядку.

Відповідно до ч. 3 ст. 381 КПК України «спрощене провадження щодо кримінальних проступків здійснюється згідно із загальними правилами судового провадження, передбаченими цим Кодексом, з урахуванням положень цього параграфа» [3].

Тобто, за загальним правилом, щодо судового провадження по кримінальним проступкам застосовуються загальні норми щодо судового провадження у суді першій інстанції, передбачені іншими главами Розділу IV КПК України. А норми глави 30 цього Кодексу застосовуються як спеціальні норми та мають пріоритет у застосуванні.

Положення статті 131¹ Конституції України встановлюють, що в Україні діє прокуратура, яка здійснює підтримання публічного обвинувачення в суді [1].

Стаття 2 ЗУ «Про прокуратуру» визначає, що на прокуратуру покладаються функції, зокрема, підтримання державного обвинувачення в суді [4].

Термінологічна неузгодженість між «публічним обвинуваченням» у Конституції України та «державним обвинуваченням» у ЗУ «Про прокуратуру», КПК України зумовлена тим, що після внесення змін до Конституції України 02.06.2016 до цих законів не вносились щодо приведення у відповідність до Конституції України вказаної термінології.

Відповідно до статті 22 ЗУ «Про прокуратуру» «прокурор підтримує державне обвинувачення в судовому провадженні щодо кримінальних правопорушень, користуючись при цьому правами і виконуючи обов'язки, передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України» [4].

Таким чином, ЗУ «Про прокуратуру» не конкретизує повноваження прокурора при підтриманні державного обвинувачення, а лише має відсилочну норму до КПК України.

Згідно з положеннями ст. 36 КПК України прокурор уповноважений «підтримувати державне обвинувачення в суді, відмовлятися від підтримання державного обвинувачення, змінювати його або висувати додаткове обвинувачення у порядку, встановленому цим Кодексом» [3].

Для повного розуміння того, що є державним обвинуваченням в процесуальному сенсі, необхідно з'ясувати його законодавче визначення та як його визначають у науці кримінального процесу.

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 3 КПК України державним обвинуваченням є «процесуальна діяльність прокурора, що полягає у доведенні перед судом обвинувачення з метою забезпечення кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення» [3].

На думку Брус І.І., «державне обвинувачення є вираженням в процесуальному акті прокурора твердження про вчинення особою суспільно небезпечного діяння, передбаченого нормою кримінального закону, яке породжує обов'язок органів судової влади, що здійснюють правосуддя в кримінальних провадженнях, розглянути відповідно до законодавства питання про її винуватість і справедливе покарання» [7, с. 335].

А сам термін «обвинувачення» стаття 3 КПК визначає як твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому цим Кодексом [3].

Стаття 110 КПК України встановлює, що «обвинувальний акт є процесуальним рішенням, яким прокурор висуває обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення і яким завершується досудове розслідування» [3].

Таким чином, прокурор здійснює підтримання державного обвинувачення, в тому числі щодо кримінальних проваджень про кримінальні проступки, з моменту направлення обвинувального акту до суду. До цього моменту відповідно до положень КПК України прокурором здійснюється процесуальне керівництво досудовим розслідуванням.

Надалі розглянемо процесуальну діяльність прокурора на стадії судового провадження у суді першої інстанції у кримінальних провадженнях щодо кримінальних проступків, які здійснюються в загальному порядку.

Відповідно до ч. 1 ст. 381 КПК України «після отримання обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку суд у п'ятиденний строк, а

у разі затримання особи - у порядку, передбаченому частиною четвертою статті 298-2 цього Кодексу, невідкладно призначає судовий розгляд» [3].

Тобто, по кримінальним провадженням щодо кримінальних проступків, судове провадження в яких здійснюватиметься в загальному порядку, після надходження до суду обвинувального акту, суд має призначати не підготовче судове засідання відповідно до положень ч. 1 ст. 314 КПК України, а одразу призначати до судового розгляду відповідно до ч. 1 ст. 381 КПК України, використовуючи її як спеціальну норму для кримінальних проваджень щодо кримінальних проступків.

З цією позицією погодилась Третя судова палата ККС ВС в ухвалі від 09.03.2021 у справі № 607/12239/20. У вказаній ухвалі суд відхилив доводи сторони захисту щодо необхідності призначення саме підготовчого судового засідання у кримінальному провадженні щодо кримінального проступку, посилаючись на положення ч. 1 ст. 381 КПК України щодо необхідності призначення одразу саме судового розгляду по таким кримінальним провадженням [6].

Таким чином, надалі розглянемо участь прокурора у судовому розгляді кримінального провадження щодо кримінального проступку, яке розглядається в загальному порядку.

Як зазначає Плюсква А.В., оскільки виключно суд уповноважений ухвалювати рішення щодо винуватості чи невинуватості особи, стадія судового розгляду є ключовою складовою кримінального провадження. Для прокурора вона передбачає не тільки підтримання публічного обвинувачення, а й потребує всебічної, професійної підготовки, чіткого планування та структурування позиції публічного обвинувачення. Ефективна участь прокурора в судовому процесі має забезпечити обґрунтоване доведення вини обвинуваченого з дотриманням принципів змагальності, верховенства права та гарантій справедливого судового розгляду» [9, с. 330].

Статтею 347 КПК України визначає, що «після закінчення підготовчих дій головуючий оголошує про початок судового розгляду» [3].

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 3 КПК України «головуючим є суддя, який розглядає справу одноособово, а при колегіальному розгляді справи - суддя-доповідач, визначений Єдиною судовою інформаційно-комунікаційною системою під час розподілу справи» [3].

Підготовчими діями під час судового розгляду є процесуальні дії, передбачені ст. 342-346 КПК України, тобто видалення свідків із залу судового засідання перед початком судового розгляду, відкриття судового засідання і оголошення про розгляд відповідного кримінального провадження головуючим, доповідь секретаря судового засідання про явку учасників кримінального провадження у судовому засіданні, повідомлення секретаря судового засідання

про повне фіксування судового розгляду технічними засобами, оголошення головуючим складу суду і роз'яснення права відводу, роздача пам'яток про права і обов'язки особам, які беруть участь у судовому розгляді, з'ясування головуючим чи зрозумілі таким особам їх права та обов'язки і у разі необхідності роз'яснення прав і обов'язків [3].

Далі, згідно зі ст. 347 КПК України «судовий розгляд починається з оголошення прокурором короткого викладу обвинувального акта» [3].

Положення Наказу ОГП від 30.09.2021 № 309 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» уповноважують прокурора, дотримуючись розумних строків, проголошувати короткий виклад обвинувального акта та після виконання судом вимог статті 348 КПК України - вступну промову або мотивовано відмовлятися від її проголошення [5].

Положення ст. 347 КПК України вказують на те, що суд, з урахуванням розумних строків, може обмежити тривалість оголошення прокурором короткого викладу обвинувального акта [3].

На практиці коротким викладом прокурором обвинувального акту слід вважати проголошення перед судом викладу фактичних обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими, правової кваліфікації кримінального правопорушення з посиланням на відповідні норми КК України та формулювання обвинувачення. По суті це мінімальний обсяг проголошення обвинувального акту, який не можна скорочувати.

Надалі, після оголошення обвинувачення, відповідно до положень ст. 348 КПК України головуючий встановлює особу обвинуваченого, з'ясовуючи його прізвище, ім'я, по батькові, місце і дату народження, місце проживання, заняття та сімейний стан, роз'яснює йому суть обвинувачення і запитує, чи зрозуміле воно йому, чи визнає він себе винним і чи бажає давати показання. Якщо обвинувачених декілька, головуючий здійснює зазначені дії щодо кожного з них [3].

Даний етап є важливим для прокурора в контексті майбутнього визначення порядку дослідження доказів.

Потім, у статті 349 КПК України визначає, що «після виконання дій, передбачених статтею 348 цього Кодексу, головуючий надає стороні обвинувачення та стороні захисту право проголосити вступні промови. У вступній промові зазначається, якими доказами сторона підтверджуватиме наведені нею обставини, порядок дослідження доказів, а також може бути зазначена позиція сторони.

Сторона обвинувачення, сторона захисту має право відмовитися від проголошення вступної промови» [3].

Як правило, проголошення вступної промови стороною обвинувачення, як і стороною захисту, обмежується порядком дослідження доказів.

Право проголосити вступну промову першою надається стороні обвинувачення, після чого вступну промову проголошує сторона захисту. Вступні промови проголошуються з дотриманням розумних строків залежно від обсягу обвинувачення. Якщо проголошення вступної промови має ознаки зловживання правом з метою затягування судового розгляду, суд після усного попередження зупиняє проголошення промови. Інші учасники судового провадження можуть висловити свою думку про те, які докази потрібно дослідити, та про порядок їх дослідження після вступної промови сторони захисту. Докази зі сторони обвинувачення досліджуються в першу чергу, зі сторони захисту - у другу/ Обсяг доказів, які будуть досліджуватися, та порядок їх дослідження визначаються ухвалою суду і в разі необхідності можуть бути змінені [3].

Суд має право, якщо проти цього не заперечують учасники судового провадження, визнати недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорюються. При цьому суд з'ясовує, чи правильно розуміють зазначені особи зміст цих обставин, чи немає сумнівів у добровільності їх позиції, а також роз'яснює їм, що у такому випадку вони будуть позбавлені права оскаржити ці обставини в апеляційному порядку [3].

Таким чином, основним критерієм для визначення порядку дослідження доказів у кримінальному провадженні прокурору є визнання чи невизнання обвинуваченим своєї винуватості. Якщо обвинувачений визнає свою вину у вчиненні кримінального проступку, то прокурору варто висловлювати позицію щодо застосування ч. 3 ст. 349 КПК України та не досліджувати докази, які ніким не оспорюються. Наприклад, в такому випадку можна визначити такий порядок дослідження доказів: допитати обвинуваченого, допитати потерпілого (за наявності), дослідити характеризуючі матеріали на обвинуваченого та дослідити документи, яких зазначаються судові витрати та документи, які необхідні для вирішення долі речових доказів у кримінальному провадженні. Якщо обвинувачений не визнає вину у вчиненні кримінального проступку, то прокурору необхідно висловлювати позицію щодо повного дослідження доказів, включаючи повне дослідження письмових доказів та допити свідків.

Вказану думку також поділяє Никитченко Н.В., який зазначає, що «важливою частиною судового розгляду є раціональне визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню та порядку їхнього дослідження, що дозволяє ефективно провести судовий розгляд обвинувального акта. Вирішуючи питання про обсяг доказів, які необхідно дослідити, суд має право, якщо проти цього не заперечують учасники судового провадження, визнати недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не заперечуються» [8, с. 135].

Далі розглянемо участь прокурора у допиті обвинуваченого, свідка та потерпілого.

КПК України у статті 351 встановлює, що «допит обвинуваченого починається з пропозиції головуючого надати показання щодо кримінального провадження, після чого обвинуваченого першим допитує прокурор, а потім захисник. Після цього обвинуваченому можуть бути поставлені запитання потерпілим, іншими обвинуваченими, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, а також головуючим і суддями» [3].

Стаття 352 встановлює порядок допиту свідків під час судового розгляду. Так, свідка обвинувачення першим допитує прокурор, а свідка захисту – захисник, якщо обвинувачений взяв захист на себе – обвинувачений (прямий допит). Під час прямого допиту не дозволяється ставити навідні запитання, тобто запитання, у формулюванні яких міститься відповідь, частина відповіді або підказка до неї. Після прямого допиту протилежній стороні кримінального провадження надається можливість перехресного допиту свідка. Під час перехресного допиту дозволяється ставити навідні запитання. Під час допиту свідка сторонами кримінального провадження головуючий за протестом сторони має право зняти питання, що не стосуються суті кримінального провадження [3].

Тобто, якщо прокурор вважає, що поставлене стороною захисту свідку питання не стосується суті кримінального провадження, він повинен ініціювати питання перед головуючим суддею про зняття вказаного питання.

Стаття 23 КПК України зобов'язує прокурора забезпечити присутність під час судового розгляду свідків обвинувачення з метою реалізації права сторони захисту на допит перед незалежним та неупередженим судом [3]. А положення Наказу ОГП від 30.09.2021 № 309 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» зобов'язують прокурора вживати заходів щодо забезпечення явки до суду свідків обвинувачення [5].

Такими заходами може бути, зокрема, ініціювання перед судом питання щодо примусового приводу свідка, накладення на останнього грошового стягнення або надання в порядку ч. 3 ст. 333 КПК України доручення оперативному підрозділу про встановлення місцезнаходження свідка.

Порядок допиту потерпілого, передбачений ст. 353 КПК України. В основному вказана стаття має відсилочну норму на ч. ч. 2-3, 5-14 ст. 352 КПК України та пропонує застосовувати за аналогією при допиті потерпілого норми щодо допиту свідка.

При допиті вказаних учасників кримінального провадження прокурор повинен ставити питання, які розкриватимуть під час судового розгляду обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, встановлені статтею 91 КПК України, та які наведені в обвинувальному акті.

Також, під час судового розгляду прокурором у кримінального провадженні щодо кримінальних проступків подаються до суду докази, серед яких є речові докази, документи, висновки експертів, результати медичного освідування, висновки спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису.

Вказані докази повинні відповідати критеріям допустимості, достовірності, належності та у своїй сукупності – бути достатніми. Саме в такому випадку прокурором належним чином здійснюється перед судом доказування обставин кримінального провадження, необхідного для ухвалення обвинувального вироку в обсязі обвинувачення, пред'явленого згідно з обвинувальним актом.

Вказана думка має своє відображення і у Наказі ОГП від 30.09.2021 № 309 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні». Зокрема, прокурору необхідно: при дослідженні доказів з'ясовувати обставини кримінального правопорушення та інші факти, що мають значення для кримінального провадження; доводити перед судом належність і допустимість доказів, зібраних стороною обвинувачення, об'єктивно оцінювати сукупність доказів щодо їх достатності для доведення винуватості; заперечувати проти долучення до кримінального провадження як доказів матеріалів сторони захисту, до яких не було надано доступ стороні обвинувачення, а у випадку встановлення очевидної недопустимості доказу сторони захисту заявляти клопотання про припинення його дослідження [5].

Після закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами відповідно до КПК України розпочинаються судові дебати.

Стадію судових дебатів детально регламентує стаття 364 КПК України. Так, у судових дебатах, зокрема, виступає прокурор. Якщо в судовому розгляді брали участь декілька прокурорів, у судових дебатах на їхній розсуд має право виступити один прокурор або кожен із них обґрунтовує у промові свою позицію у певній частині обвинувачення [3].

Учасники судового провадження, у тому числі і прокурор, мають право в судових дебатах посилатися лише на ті докази, які були досліджені в судовому засіданні. Якщо під час судових дебатів виникне потреба подати нові докази, суд відновлює з'ясування обставин, встановлених під час кримінального провадження, та перевірки їх доказами, після закінчення якого знову відкриває судові дебати з приводу додатково досліджених обставин. Після закінчення промов учасники судових дебатів мають право обмінятися репліками [3].

Також роль прокурора у судових дебатах регламентує Наказ ОГП від 30.09.2021 № 309 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні». Зокрема, наказ зобов'язує прокурора у судових дебатах

висловлювати позицію з дотриманням принципу верховенства права, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини та правових висновків Верховного Суду; висловлювати позицію щодо призначення покарання з дотриманням принципів справедливості, законності та індивідуалізації, а також відповідності міри покарання ступеню тяжкості та обставинам вчиненого правопорушення, характеру і розміру заподіяної шкоди, особі обвинуваченого; вживати заходів до відшкодування збитків, застосування спеціальної конфіскації та застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру [5].

На етапі судових дебатів по суті закінчується роль прокурора при судовому розгляді кримінальних проваджень щодо кримінальних проступків.

Наказ ОГП від 30.09.2021 № 309 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» визначає дії прокурора після отримання судового рішення (вироку, ухвали), яким вирішується справа по суті. Зокрема, зобов'язує прокурорів забезпечувати своєчасне внесення до відповідної інформаційно-аналітичної системи обліку та статистики органів прокуратури (ІАС «ОСОП») відомостей про ухвалене судове рішення у кримінальному провадженні, а впродовж п'яти діб із дня ухвалення судового рішення також зазначати про свою позицію щодо його законності та наявності підстав для апеляційного, касаційного оскарження [5].

Також цей Наказ зобов'язує прокурора у провадженні (старшому групи прокурорів), упродовж доби з дня проголошення судового рішення складати довідку з правовою позицією про законність рішення суду першої (апеляційної) інстанції і наявність підстав для подальшого оскарження таких рішень в апеляційному порядку, яку упродовж п'яти діб необхідно погоджувати у керівника прокуратури відповідного рівня, його першого заступника або заступника згідно з розподілом обов'язків [5].

Розглянемо особливості розгляду обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку у спрощеному провадженні.

Варто зазначити, що для розгляду у спрощеному порядку при направленні обвинувального акту щодо кримінального проступку з розписками про отримання його копії та реєстром матеріалів досудового розслідування, а також з клопотанням про його розгляд у спрощеному провадженні, також, згідно з вимогами ч. 3 ст. 302 КПК України, повинні бути додані: письмова заява підозрюваного, складена в присутності захисника, щодо беззаперечного визнання своєї винуватості, згоди із встановленими досудовим розслідуванням обставинами, ознайомлення з обмеженням права апеляційного оскарження згідно з частиною другою цієї статті та згоди з розглядом обвинувального акта у спрощеному провадженні; письмова заява потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, щодо згоди із встановленими

досудовим розслідуванням обставинами, ознайомлення з обмеженням права апеляційного оскарження згідно з частиною другою цієї статті та згоди з розглядом обвинувального акта у спрощеному провадженні (у разі, якщо у кримінальному провадженні наявний потерпілий); матеріали досудового розслідування, у тому числі документи, які засвідчують беззаперечне визнання підозрюваним своєї винуватості [3].

Далі, відповідно до ч. 1 ст. 382 КПК України «суд у п'ятиденний строк з дня отримання обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку, а в разі затримання особи у порядку, передбаченому частиною четвертою статті 298-2 цього Кодексу, невідкладно вивчає його та додані до нього матеріали і ухвалює вирок» [3].

У ст. 381 КПК України зазначено проте, що «суд розглядає обвинувальний акт щодо вчинення кримінального проступку без проведення судового розгляду в судовому засіданні за відсутності учасників судового провадження, якщо обвинувачений не оспорує встановлені під час дізнання обставини і згоден з розглядом обвинувального акта» [3].

Вказані обставини для розгляду обвинувального акту щодо кримінального проступку без проведення судового розгляду в судовому засіданні за відсутності учасників, повинні бути зазначені у документах, які прокурор направив до суду разом з обвинувальним актом.

Водночас, суд має право, яке визначено у ч. 3 ст. 382 КПК України, призначити розгляд у судовому засіданні обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку та викликати для участі в ньому учасників кримінального провадження, якщо визнає це за необхідне [3].

Тобто, незважаючи на наявність клопотання прокурора про розгляд обвинувального акту щодо кримінального проступку у спрощеному провадженні та інших необхідних документів, суд на свій власний розсуд може призначити розгляд такого кримінального провадження і по суті розглядати його в загальному порядку.

Судова практика судів першої інстанції з цього питання є досить неоднозначною. Зокрема, одні судді взагалі не розглядають обвинувальні акти щодо кримінальних проступків у спрощеному провадженні та призначають по ним судовий розгляд, інші – завжди розглядають такі обвинувальні акти у спрощеному порядку.

Після ухвалення судом вироку у кримінальному провадженні щодо кримінальних проступків при розгляді у спрощеному провадженні, згідно з вимогами ч. 4 ст. 382 КПК України, його копія не пізніше дня, наступного за днем його ухвалення, надсилається учасникам судового провадження, у тому числі і прокурору [3].

Далі, прокурор повинен виконати такі ж вимоги Наказу ОГП від 30.09.2021 № 309 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні», як і після розгляду кримінального провадження щодо кримінального проступку в загальному порядку, які описані вище по тексту.

Проте, варто звернути увагу, що відповідно до ч. 5 ст. 382 КПК України вирок за результатами розгляду обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку може бути оскаржений в апеляційному порядку з урахуванням особливостей, передбачених статтею 394 цього Кодексу. Цією статтею КПК України встановлено, що вирок суду першої інстанції, ухвалений за результатами спрощеного провадження в порядку, передбаченому статтями 381 та 382 цього Кодексу, не може бути оскаржений в апеляційному порядку з підстав розгляду провадження за відсутності учасників судового провадження, недослідження доказів у судовому засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини [3].

Головним недоліком розгляду обвинувального акту щодо кримінального проступку у спрощеному провадженні є відсутність можливості прокурора вказати свою позицію щодо призначення покарання, вирішення долі речових доказів та питань щодо судових витрат. Тому, на нашу думку, необхідно внести зміни до КПК України та зазначити про те, що відповідну позицію прокурор може висловити у клопотанні про розгляд обвинувального акту щодо кримінального проступку у спрощеному провадженні.

Висновки. Впровадження у практичну діяльність судового розгляду у спрощеному провадженні кримінальних проступків, на нашу думку, показало свою ефективність. Відбулося значне розвантаження судів, яким тепер не треба роками розглядати кримінальні провадження по діянням, які мають найнижчий рівень суспільної небезпеки.

Як зазначає Рогатюк І.В., «запровадження такого порядку розгляду кримінальних справ є прогресивним зрушенням у розвитку кримінального процесуального законодавства нашої країни. Зазначене цілком відповідає принципу змагальності сторін. Якщо немає спору і сумнівів, то немає сенсу ускладнювати судовий процес громіздкою формальною процедурою» [10, с. 90].

Прокурор, підтримуючи публічне обвинувачення, повинен непохитно відстоювати позицію обвинувачення, дотримуючись норм кримінального та кримінального процесуального законодавства з метою виконання завдань кримінального провадження, зокрема, вірно визначати порядок дослідження доказів, подавати до суду докази, які необхідні для доведення вини обвинуваченого, ставити питання при допиті обвинуваченого, свідка та потерпілого, щоб розкрити обставини вчинення кримінального проступку, викладені в обвинувальному акті, на судових дебатах висловлювати позицію, зокрема,

щодо покарання, яка є законною, обґрунтованою, пропорційною та достатньою для досягнення мети покарання.

Існують проблемні питання на практиці, що виникають на стадії судового провадження у суді першої інстанції у кримінальних провадженнях щодо кримінальних проступків, зокрема, щодо процесуальної діяльності прокурора, які потребують подальшого наукового осмислення та внесення відповідних змін до процесуального законодавства України.

Конфлікт інтересів. Автор декларує, що немає конфлікту інтересів стосовно даного дослідження – фінансового, особистого, авторського чи іншого, який міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в цій статті.

Політика використання штучного інтелекту. Автор декларує, що під час створення даної роботи не використовував методи штучного інтелекту.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n61>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#n2805>
5. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: Наказ Офісу Генерального прокурора від 30.09.2021 № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0309905-21#Text>
6. Ухвала Третньої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 09.03.2021 у справі № 607/12239/20 (провадження № 51-758ск21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95439510>
7. Брус І. І. Теоретико-правовий аналіз функції підтримання прокурором державного обвинувачення в суді. Актуальні проблеми держави і права. 2014. Вип. 74. С. 333–338. URL: <https://apdp.in.ua/v74>
8. Никитченко Н. В. Участь прокурора у кримінальному провадженні на стадії судового розгляду. Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). 2017. Вип. 4–5 (8–9). С. 132–137. URL: <https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/law/article/download/22/22>
9. Плюсква А. В. Етапи підтримання публічного обвинувачення в суді. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. Вип. 90, ч. 4. С. 329–334. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.4.47>
10. Рогатюк І. В. Підтримання прокурором публічного обвинувачення в суді: процесуальна тактика в нестандартних умовах. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 1 (13). С. 87–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2017_1_10

PROCEDURAL ACTIVITY OF THE PROSECUTOR AT THE STAGE OF JUDICIAL PROCEEDINGS IN THE COURT OF FIRST INSTANCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS ON CRIMINAL MISDEMEANORS

Mitiahin K.

Abstract. Over the past decades, a problem has arisen regarding excessive workload in courts of first instance, including criminal proceedings (criminal cases) under consideration. In order to rationalize the judicial consideration of criminal proceedings, it became necessary to change approaches to their consideration and differentiate depending on the severity of the crime committed. In this regard, together with the adoption in 2012 of the Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter referred to as the CPC of Ukraine), the legislator used the concept of a criminal offense instead of a crime, which included a crime and a new category – a criminal misdemeanor. However, the simplified consideration of criminal misdemeanors began to function only on July 1, 2020, with the adoption of the Law of Ukraine “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Simplifying Pre-Trial Investigation of Certain Categories of Criminal Misdemeanors” No. 2617-VIII dated 11/22/2018.

This article examines the general features of simplified judicial proceedings for criminal misdemeanors, the correlation between the concepts of “state prosecution” and “public prosecution”, the procedural activities of the prosecutor at the stage of judicial proceedings in the court of first instance in criminal proceedings for criminal misdemeanors conducted in the general procedure and in simplified proceedings. Problematic practical issues related to the features of conducting simplified proceedings for criminal misdemeanors and the prosecutor’s maintenance of public prosecution for such categories of criminal proceedings have been identified.

The article conducts a systematic analysis of the provisions of the Constitution of Ukraine, the Criminal Code of Ukraine (hereinafter referred to as the Criminal Code of Ukraine), the Criminal Procedure Code of Ukraine, the Law of Ukraine “On the Prosecutor’s Office” (hereinafter referred to as the Law of Ukraine “On the Prosecutor’s Office” and the Order of the Prosecutor General’s Office dated 30.09.2021 No. 309 “On the Organization of the Activities of Prosecutors in Criminal Proceedings” (hereinafter referred to as the Order of the Prosecutor General’s Office No. 309 “On the Organization of the Activities of Prosecutors in Criminal Proceedings”), the case law of the Cassation Criminal Court of the Supreme Court (hereinafter referred to as the CCC of the Supreme Court). The article also examines the positive and negative features of the application of the norms of criminal procedural legislation in practice.

Key words: prosecutor, criminal proceedings, judicial proceedings, simplified proceedings, trial, court, criminal misdemeanours, public prosecution.

Стаття надійшла до редакції / Received: 31.03.2026

Прийнята до друку після рецензування / Revised and Accepted: 20.04.2026

Дата публікації статті / Published: 21.04.2026.